

СОЦІАЛЬНА І ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА

УДК 351

ОБҐРУНТУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНКИ КРИЗИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

О.В.Марухленко,

Національна академія державного управління при Президентові України

Стаття присвячена встановленню та науковому обґрунтуванню критеріїв оцінки кризи розвитку соціального потенціалу регіонів України. Визначається факт того, що соціальна криза в регіоні виражається в різкому погіршенні основних параметрів рівня життя або всього населення регіону, або якихось значимих його груп. Систематизуються та обґрунтовуються критерії визнання наявності кризи або передкризової ситуації в соціальній сфері регіону, що визначають можливості розвитку: соціальної структури, соціальної інфраструктури, умов життєдіяльності населення регіону. У рамках дослідження пропонуються чотири підходи, кожний з яких має певний набір критеріїв.

Ключові слова: критерії, оцінка кризи, соціальний потенціал, розвиток соціального потенціалу регіону, рівень життя, соціальна сфера, соціальна структура, соціальна інфраструктура, умови життєдіяльності населення.

BASIC CRITERIA FOR CRISIS ESTIMATION OF SOCIAL POTENTIAL DEVELOPMENT OF REGIONS OF UKRAINE

O.V.Marukhlenko,

National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

The article is devoted to the definition and scientific substantiation of the criteria for assessing the crisis of social potential development in the regions of Ukraine. It is determined that the social crisis in the region is expressed in the sharp deterioration of the basic parameters of the standard of living or the entire population of the region, or some significant groups. The criteria for recognizing the existence of a crisis or pre-crisis situation in the social sphere of the region, which determine the possibilities of development: the social structure, social infrastructure, conditions of life of the population of the region, are systematized and substantiated. The study proposes four approaches, each of which has a certain set of criteria.

Key words: criteria, crisis assessment, social potential, development of social potential of the region, standard of living, social sphere, social structure, social infrastructure, living conditions of the population.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Актуальність наукових досліджень щодо кризи розвитку соціального потенціалу регіонів України та її оцінки полягає в тому, що сьогодні соціальний потенціал регіону багато вчених трактує як можливості елементів, які безпосередньо визначають соціальну активність населення цього регіону та рівень його соціальної захищеності, використання яких спрямоване на досягнення соціальної мети розвитку адміністративного утворення, тобто забезпечення найбільш сприятливих умов життєдіяльності населення, а також розширене відтворення людини як особистості і як продуктивної сили, які формуються із потенціалів окремих осіб та відповідних передумов, що в поєднанні дають нове утворення та здатні за рахунок соціальних відносин, зв'язків, мереж, процесів забезпечити синергетичний ефект.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні питання кризи є досить актуальними, оскільки з огляду на те, що кризи надзвичайно різноманітні як за своїми причинами, так і за їх проявами, не існує усталеної, прийнятної для всіх точки зору відносно більшості аспектів означеної проблематики. Дискусія між ученими, управлінцями та підприємцями свідчить, що вони по-різному розуміють поняття "криза". Різноманітність причин і величезні масштаби втрат дають змогу класифікувати кризу як складне багатofакторне явище, що вимагає системного підходу до аналізу та запобігання йому.

У дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених і практиків, таких як І.Бланк [1], З.Шершньова [2], А.Поддєрьогін [3], Р.Акофф [4], І.Ансофф [5], П.Грін [5], К.Ру-Дюфор [6], Дж.М.Кейнс [7] та багато інших розкриваються

© Марухленко О.В., 2019

питання в основному фінансової та економічної криз. Однак сьогодні нагальною проблемою є розвиток соціального потенціалу як країни в цілому, так і кожного її регіону. Від рівня соціально-економічного потенціалу і розробки механізму ефективного його використання залежать наукова обґрунтованість і вдосконалення управління соціально-економічним життям країни і її регіонів. Саме цим передусім зумовлена потреба вивчення кризи розвитку соціального потенціалу регіонів України та обґрунтування критеріїв її оцінки.

Формулювання цілей статті. Мета статті – обґрунтування критеріїв оцінки кризи розвитку соціального потенціалу регіонів України для визнання наявності кризи або передкризової ситуації в соціальній сфері регіону як найважливішого кроку в антикризовому управлінні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Безпосередньо соціальна криза в регіоні виражається в різкому погіршенні основних параметрів рівня життя або всього населення регіону, або якихось значимих його груп. Можна виділити три основних ознаки такого роду криз: перша – різке зменшення доходу працездатного населення, що призводить до його маргіналізації, загострення кримінальної обстановки в регіоні. Друга ознака полягає у звуженні сфери соціального захисту непрацездатним і соціально незахищеним групам, що підштовхує представників цих груп до межі вимирання. Третя ознака характеризується розпадом громадських зв'язків у регіоні і веде до порушення систем життєзабезпечення і транспорту, погіршення здоров'я населення, зниження культурних та освітніх стандартів [8].

Саме по собі визнання наявності кризи або передкризової ситуації в соціальній сфері регіону – найважливіший крок в антикризовому управлінні. І спиратися він повинен на чітко вироблені критерії, що визначають можливості розвитку: соціальної структури (А), соціальної інфраструктури (Б), умов життєдіяльності населення регіону (В).

А. Критерії оцінки соціальної структури. Демографічні критерії, що визначають параметри соціальної структури регіону, служать для: визначення динаміки розвитку соціального потенціалу в регіоні; виявлення змін у структурі населення; визначення ціннісних установок та можливості самореалізації основних груп населення; установа м іри адміністративного впливу та розробки заходів щодо подолання негативних демографічних тенденцій.

Ці критерії вимірюються у відносних величинах, оскільки важко виміряти кількість осіб, яка призведе до соціальної кризи (безробітні, особи без певного місця проживання, особи з девіантною поведінкою), тобто стане для суспільства критичною масою. Таким чином, при визначенні цих критеріїв доцільно використовувати лише порівняльні дані по регіонах України за різні проміжки часу, що дасть можливість виявити кризові тенденції [14].

До найбільш об'єктивних критеріїв при цьому відносять рівень безробіття. Саме позбавлення населення основного джерела доходу призводить до різкого погіршення інших показників соціальної сфери.

Згідно із статистичними даними, у I кварталі 2018 р. в Україні рівень безробіття серед економічно активного населення (розрахований за методологією МОП) становив 9,7%, або знизився на 0,4 відсоткових пункта порівняно з I кварталом 2017 р. [15].

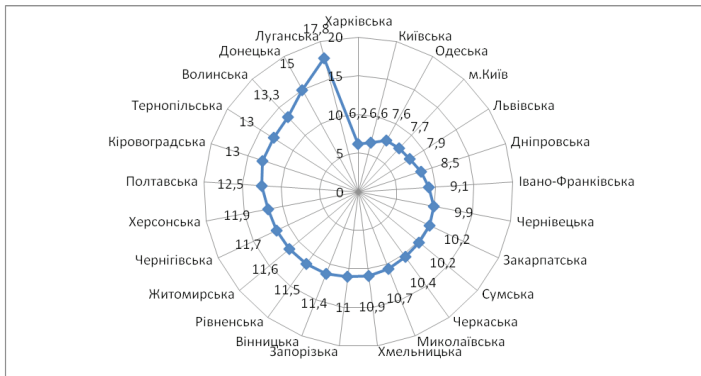
Серед осіб працездатного віку рівень безробіття дещо вищий і становить 10,0%. Загальна чисельність безробітних серед працездатного населення – 1713 тис. осіб, серед яких 55% (938 тис. осіб) – чоловіки. Понад 65% (1116 тис. осіб) безробітних проживають у міських поселеннях.

Найвищий рівень безробіття серед осіб працездатного віку, зі зрозумілих причин, зафіксований у Луганській (17,8%) і Донецькій (15,0%) областях. Ще в 15 регіонах рівень безробіття перевищував середній показник по Україні. Менше від безробіття потерпало працездатне населення Харківської та Київської областей, де його рівень не піднявся вище 7% (див. рисунок).

Зберігається тенденція до скорочення чисельності зареєстрованих безробітних. Зокрема, на кінець I кварталу 2018 р. на обліку в центрах зайнятості перебували 374,4 тис. осіб, що на 48 тис. осіб менше порівняно з відповідним кварталом попереднього року. Із загальної кількості зареєстрованих безробітних 54% становлять жінки, 53% проживають у містах. Середній розмір допомоги по безробіттю в останньому місяці кварталу становив 2587 грн на особу.

Протягом року кількість вільних робочих місць (вакантних посад), яку могли запропонувати роботодавці, зросла на 27% і налічувала в березні 2018 р. 93 тис. вакансій. Тобто на одну вільну вакансію претендувало чотири особи проти шести осіб у попередньому році.

Наступний критерій – показник різниці в доходах (відсоток найбагатшого і відсоток найбіднішого населення).

Рівень безробіття серед працездатного населення (за методологією МОП) у розрізі регіонів України у I кварталі 2018 р., % [15]

Сьогодні Україна за нерівністю, що визначена за заробітками, значно випереджає не тільки ті країни, яким притаманна помірна або слабка нерівність, а навіть і США, які визнані країною з високою нерівністю.

Неприпустимо низькі (навіть за національними стандартами офіційної оплати праці) заробітки принаймні половини працюючих є характерною ознакою нерівності в Україні. Другою особливістю є надзвичайно велика різниця в оплаті праці 1% найбільш високооплачуваних працівників і решти робочої сили. Зокрема, у скандинавських країнах заробітки цієї відносно невеликої групи перевищують у середньому в 5 разів, у європейських країнах – у 7, у США – в 12, а в Україні – в 13 разів.

Третій критерій цієї групи – кількість людей, які потребують соціального захисту. Відповідно можна стверджувати, що в тих регіонах, в яких діють програми соціального захисту за більшою кількістю нужденних у них соціальних груп, умови для кризового розвитку менші, ніж у тих регіонах, де число соціальних програм менше.

У структурі державних соціальних виплат населенню України найбільша частка належить соціальній допомозі, вона коливалася в межах від 55,6% у 2013 р. до 47,4% в 2017 р. Вагомою була також частка соціальних трансфертів у натурі – з 35,5% у 2013 р. до 39,9% 2017 р. [16].

Отже, існує тенденція до зростання всіх показників, проте “ідеальною” назвати таку ситуацію не можна, адже шалене зростання цін на всі види товарів, робіт та послуг сьогодні щільно “прив’язане” до курсу долара. Великою втратою для населення є витрати на комунальні послуги і, так би мовити, справедлива субсидія для багатьох стає недосяжною.

Отож, матеріально забезпечений рівень життя далеко не для всіх верств населення. Зважаючи

на курс гривні у співвідношенні до долара, Україна дійсно “стоїть” в економічному розвитку, а долар рухається вгору.

До четвертого критерію можна віднести кількість осіб, позбавлених соціальних ресурсів (втратили стійкі зв’язки, елементарні соціальні навички) та їх питома вага. Кількість цих людей, так званих маргіналів або бездомних, за приблизними оцінками кінця 1990-х рр., досягла 10% населення. Проте за два останні роки таких людей у країні стало приблизно на 20% більше через війну на Донбасі і анексії Криму. Зараз, за даними Мінсоцполітики, у країні налічується близько 30 тис. бездомних, але це тільки ті, хто звернувся за допомогою. У реальності ж, за оцінками експертів, таких близько 200 тис. [15].

Нарешті, п’ятий – показники міграції в межах регіону і за його межами. Зростання природної трудової міграції та перевищення її меж веде до зростання безробіття, тобто призводить до загострення становища на ринку праці. Масова міграція із зон лиха і міжнародних конфліктів порушує сформовану соціальну інфраструктуру, прямо або побічно призводить до погіршення майнового стану та зниження освітнього рівня населення, що, у свою чергу, веде до зростання девіантної поведінки населення. Така ситуація може стати чинником, що провокує конфлікти всередині регіону.

За прогнозами, у 2018 р. чисельність населення України зменшиться на 154 тис. осіб і в кінці року становитиме 42 153 656 осіб. Природний приріст населення буде негативним і складе 190 384 чоловік. За весь рік народиться приблизно 456 500 дітей і помре 646 884 людини. Якщо рівень зовнішньої міграції залишиться на рівні попереднього року, то з міграційних причин чисельність населення зміниться на 36 385 осіб. Тобто сумарна кількість людей, що в’їжджають у країну з метою довгострокового перебування (іммігрантів), буде більше кількості людей, які покидають країну (емігрантів) [7].

Б. Критерії оцінки соціальної інфраструктури регіону. Критерії вимірюють можливості надання якісних соціальних послуг населенню та пов’язані із “забезпеченням умов життя і розвитку людини”. Вони вказують на мінімально необхідну кількість установ для забезпечення населення певної місцевості продовольством, товарами; створення сприятливих у суспільстві умов проживання; забезпечення здоров’я, планування й розвитку сім’ї та ін.

Практично в кожному регіоні нашої країни всі складові інфраструктури перебувають у незадовільному стані. Особливо це стосується транспортної складової, 14 областей (Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Чернівецька та Чернігівська) виділили транспортні проблеми як ключові, що здатні впливати на рівень розвитку всієї інфраструктури, основними серед яких є: незадовільний стан та низька якість дорожнього покриття доріг різного призначення; високий рівень моральної і фізичної зношеності матеріально-технічної бази, яка не відповідає сучасним вимогам; недосконалі тарифна політика, зокрема відсутність компенсацій за перевезення пільгових категорій населення; неможливість оновлення рухомого складу; недосконалість рухомого складу (зношеність, недостатня кількість автобусів великої та надвеликої місткості); непристосованість до обслуговування людей з обмеженими фізичними можливостями [16].

В. Критерії умов життєдіяльності. Ці критерії найбільш чітко розроблені в сучасній соціології. Першочерговими завданнями критеріїв цієї групи є такі:

- оцінка ступеня загрози кризового розвитку соціального потенціалу регіону та визначення його характеру;
- визначення факторів, що сприяють початку і/або поглибленню кризових тенденцій;
- установлення необхідності розробки заходів адміністративного впливу для подолання негативних тенденцій.

Зазначені критерії безпосередньо пов'язані з таким поняттям, як рівень життя населення певного регіону (визначаються у відсотках до попереднього періоду) [10]. До них належать:

- показник наявного доходу, що визначає реальні грошові надходження населення;
- показник відповідності, що показує частку наявного доходу населення в прожитковому мінімумі (відношення середньої заробітної плати і виплат соціального характеру до прожиткового мінімуму працездатного населення);
- показник, що характеризує стан простроченості у виплаті заробітної плати;
- показник, що оцінює якість споживання (виражається або як вартість мінімального набору продуктів харчування, або як вартість споживчого кошика).

За статистичними дослідженнями Міністерства соціальної політики України, у 2018 р. від-

повідно до встановлених споживчих цін середній показник прожиткового мінімуму в Україні повинен дорівнювати 2980 грн 45 коп., а з урахуванням обов'язкових платежів (зокрема за комунальні послуги, послуги зв'язку та транспорту) – 3418 грн 98 коп. [14]. Отже, бачимо, що законодавчо встановлений і фактичний прожитковий мінімум відрізняються більш ніж у півтора раза.

Доходи громадян України досить суттєво відрізняються по регіонах, найбільші доходи в містах із промисловою спеціалізацією, продукція яких спрямовується на експорт; найбідніші регіони характеризуються не лише низькою часткою промислового сектору, а й тим, що переважаючі галузі економіки перебувають у кризовому стані через низьку конкурентоспроможність їх продукції. Розглянемо динаміку доходів населення України за регіонами на період 2010–2016 рр.

Доходи громадян України за регіонами у 2016 р. можна розподілити на три групи. До першої групи віднесено області, в яких частка доходів у структурі загальних доходів населення становить менше 4%: Вінницька (3,5%), Волинська (1,98%), Житомирська (2,61%), Закарпатська (2,12%), Івано-Франківська (2,74%), Кіровоградська (2,03%), Луганська (1,91%), Миколаївська (2,55%), Полтавська (3,51%), Рівненська (2,3%), Сумська (2,56%), Тернопільська (1,95%), Херсонська (2,15%), Хмельницька (2,79%), Черкаська (2,6%), Чернівецька (1,63%) та Чернігівська (2,23%). До другої групи належать області із часткою, яка перебуває в межах 4–8%. Це – Донецька (5,61%), Запорізька (4,73%), Київська (4,42%), Львівська (5,66%), Одеська (5,78%) та Харківська (6,62%). Третю групу сформували найбільш економічно розвинуті регіони з часткою понад 8%, а саме: Дніпропетровська (9,25%) та м. Київ (16,78%) [15].

За даними Держстату, за I квартал 2018 р. номінальні доходи населення склали 657,9 млрд грн, що на 23,6 % більше порівняно з відповідним періодом попереднього року [15].

Наявний дохід, який може бути використаний населенням на придбання товарів та послуг, збільшився на 25,2%, а реальний наявний, визначений з урахуванням цінового фактору, – на 10,0%. Наявний дохід у розрахунку на одну особу в I кварталі 2018 р. становив 11 370,2 грн, що на 32,1% більше порівняно з відповідним періодом попереднього року. Коефіцієнт співвідношення між найвищим та найнижчим рівнями заробітної плати за видами економічної діяльності в червні 2018 р. становив 6,6 (у працівників авіаційного транспорту – 34 334 грн або 375,6% до середнього рівня в економіці; у працівників, зайнятих по-

штовою та кур'єрською діяльністю, – 5 180 грн, або 56,7% до середнього рівня в економіці). На регіональному рівні найнижча заробітна плата в травні 2018 р. була у працівників Чернігівської області – 7 341 грн (80,3% до середнього рівня в економіці), а найвища – у працівників Донецької області – 9 774 грн (106,9%). У м. Києві – 13 553 грн (148,3%). Індекс реальної заробітної плати в червні 2018 р. по відношенню до травня 2018 р. становив 104,8%, а порівняно з червнем 2017 р. – 113,0% [15].

За даними Пенсійного фонду України (Звіт про розподіл пенсіонерів за розмірами призначених місячних пенсій на 1 липня 2018 р., форма № 5-ПФ квартална), середній розмір пенсії разом із цільовою грошовою допомогою станом на 1 липня 2018 р. становив 2 562,4 грн, що на 3,3% перевищує розмір середньої пенсії станом на 1 січня 2018 р. та на 35,8% більше від розміру середньої пенсії станом на 1 липня 2017 р. [13].

У IV кварталі 2017 р. зростання номінальних доходів населення продовжило прискорюватися (до 25,7%). Насамперед це відбулося за рахунок її найбільшої складової – заробітної плати, частка якої зросла порівняно з аналогічним періодом попереднього року до 42,1%. Разом з тим у IV кварталі 2017 р. суттєво прискорилося зростання соціальних допомог (до 26,2% на тлі підвищення середніх пенсій відповідно до пенсійної реформи) та інших поточних трансфертів (до 19,5%, у тому числі через зростання обсягів грошових переказів населення з-за кордону). Темпи зростання номінальних доходів з інших джерел залишалися помірними (доходи від ведення бізнесу – прибуток та змішаний дохід зріс на 14,9%, а доходи від власності – на 6,1%). Усе це підтримувало споживчий попит наприкінці 2017 р. Загалом у 2017 р. номінальні доходи населення зросли на 24,4% порівняно з попереднім роком, в основному через зростання заробітної плати. У IV кварталі 2017 р. більш швидко порівняно з попередніми кварталами зростання наявного доходу населення (25,2%) та уповільнення споживчої інфляції зумовили прискорення зростання реальних наявних доходів населення (до 9,9%). У цілому за 2017 р. реальні наявні доходи населення зросли на 6% [13].

Разом з тим заощадження населення продовжували скорочуватися. Хоча депозити та кредитування домогосподарств збільшувалися, населення, як і раніше, продавало іноземну валюту (у 2017 р. заощадження населення в іноземній валюті знизилися на 56,6 млрд грн). Відповідно, схильність населення до заощаджень у сезонно

скоригованому вимірі залишалася від'ємною. У I кварталі 2018 р. збільшення доходів домогосподарств тривало. Так, підвищення МЗП (з початку 2018 р. – на 16,3%) та продовження міграційних процесів підтримали високі темпи зростання заробітних плат. У свою чергу, підвищення розміру пенсій у рамках пенсійної реформи у IV кварталі 2017 р. зумовило збереження високих темпів зростання однієї з найбільших складових доходів населення – соціальних допомог (середня місячна пенсія станом на 01 квітня 2018 р. перевищувала відповідний рівень попереднього року на 37,4%). Узагалі на сьогодні найпоширенішими є дві методики щодо визначення кризового розвитку соціального потенціалу регіонів. Перша орієнтується на соціальні нормативи та характеризує “оптимальний стан соціального прогресу” для суспільства в його стабільному стані [13].

Друга заснована на виявленні індексів, які сумарно (інтегрально) виражають стан соціальних процесів, що склався на поточний момент у зіставленні з іншими регіонами. Як приклад такої методики можна навести Індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index – ІРЛП), розроблений фахівцями ООН. ІРЛП являє собою інтегральний показник рівня здоров'я, освіти і матеріальної забезпеченості (ВВП на душу населення з поправкою на купівельну спроможність і рівномірність розподілу доходів) [12].

Оскільки регіони країни суттєво відрізняються між собою за рівнем економічного та соціально-культурного розвитку, рівнем середньої заробітної плати, доходів місцевих бюджетів від податкових і неподаткових надходжень, то необхідно подолати надмірну диференціацію доходів для вирівнювання часток різних областей у загальній структурі доходів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дало підстави зробити такі висновки. На наш погляд, при визначенні кризових тенденцій у соціальній сфері в регіоні бажано враховувати і використовувати кілька підходів для оцінки кризи розвитку соціального потенціалу регіонів України. У рамках цього дослідження пропонуються чотири підходи, кожен з яких має певний набір критеріїв.

1. Підхід, заснований на встановлених соціальних нормативах (дає змогу визначити стан розвитку соціального потенціалу в момент проведення вимірювань у співвідношенні з прийнятими (і юридично закріпленими) у цьому суспільстві соціальними нормативами).

2. Підхід, заснований на складанні динамічних моделей виявлення тенденцій у сфері розвит-

ку соціального потенціалу регіону. Він дає можливість виявити позитивні і негативні тенденції розвитку соціального потенціалу регіону, визначити стратегію його розвитку, контролювати реалізацію стратегії розвитку і проводити її своєчасне коригування.

3. Підхід, заснований на порівнянні певного набору показників (індексація) дає змогу визначити причини негативних тенденцій у соціальній сфері, а також урахувати вплив макропоказників на стан розвитку соціального потенціалу регіону.

4. Соціокультурний підхід використовується для виявлення потенційних можливостей регіо-

ну щодо розвитку його соціального потенціалу та дає змогу коригувати стратегію розвитку соціального потенціалу з урахуванням можливостей населення.

Таким чином, можна стверджувати, що кризу розвитку соціального потенціалу регіонів України і її глибину можна визначити за допомогою комплексного дослідження соціального потенціалу регіонів, заснованого на чотирьох базових підходах.

Перспективами подальшого дослідження є визначення розвитку соціального потенціалу регіонів на основі кластерного аналізу.

Список використаних джерел

1. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента / И. А. Бланк. Т. 1. – Киев : Эльга-Н, Ника-Центр, 2004. – 448 с.
2. Інститути корпоративного управління в умовах інноваційної економіки : кол. моногр. / [З. Є. Шершньова, А. Є. Черпак та ін] ; за наук. ред. З. Є. Шершньової. – Київ : КНЕУ, 2015. – 371 с.
3. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів промислових підприємств : монографія / за ред. А. М. Поддєрьогіна. – Чернігів : Чернігів. держ. ін-т екон. і упр. 2013. – 287 с.
4. Акофф Р. Планирование будущего корпорации / Р. Акофф. – М. : Прогресс, 1985.
5. Green P. S. Reputation Risk Management. – London : Pitman // Financial Times, 1992.
6. Rouh-Dufort Ch. Crisis: des possibilite' i'aprentissage pour... enterprise // Rev française de gestion. – Paris, 1996. – N 108.
7. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс. – М. : Прогрес, 1978. – 498 с.
8. Ляшенко А. И. Организация и управление социальной работой в России / А. И. Ляшенко. – М., 1995. – С. 11.
9. Полякова Е. І. Управління посиленням економічної безпеки підприємства за функціональною складовою – соціальний потенціал / Е. І. Полякова // Наук. пр. ДОННТУ. Серія економічна. – 2008. – Вип. 33. – С. 23–27.
10. Смирнов С. Н. Региональные аспекты социальной политики / С. Н. Смирнов. – М., 1999. – С. 60, 64.
11. Социальная политика. Толковый словарь. – М., 2002. – С. 82–83.
12. Уткин, Э. А. Основы мотивационного менеджмента / Э. А. Уткин. – М. : ЭКМОС, 2000. – 352 с.
13. Національний банк України. Інфляційний звіт 2018 року. – 2018. – Квіт. – 67 с.
14. Фурдичко Л. Є. Доходи громадян як інструмент їх добробуту і ефективного розвитку країни / Л. Є. Фур-

References

1. Blank I. A. Basics of investment management. T. 1. – K. : Elga-N, Nika – Center, 2004. – 448 p.
2. Institutions of corporate governance in the minds of innovation economics : collective monograph / [Z. E. Shershnova, A. E. Cherpak ta in] ; for sciences. ed. Z.E. Shershnova – K. : KNEU, 2015. – 371 p.
3. Finansovye za bezpechennya v_dtvorennaya main areas of industrial organizations: monograph / For ed. A. M. Poddryogina. – Chernihiv State Institute of Economics and Management, 2013. – 287 p.
4. Ackoff R. Planning for the future of a corporation. – M. : Progress, 1985.
5. Green P. S. Reputation Risk Management. London : Pitman // Financial Times, 1992.
6. Rouh-Dufort Ch. Crisis: des possibilite' i'aprentissage pour... enterprise // Rev française de gestion. – Paris, 1996. – № 108.
7. Keynes J. The general theory of employment, interest and money. – M. : Progres, 1978. – 498 p.
8. Lyashenko A. I. Organization and management of social work in Russia / A. I. Lyashenko. – M., 1995. – P. 11.
9. Polyakova, E. I. Managing the strengths of the economic security of the company for the functional warehouse – social potential / E. I. Polyakova // Naukovi pratsi DONNTU. Seriya ekonomichna. – 2008. – Vip. 33. – Pp. 23–27.
10. Smirnov S. N. Regional aspects of social policy / S. N. Smirnov. – M., 1999. – pp. 60, 64.
11. Social policy. Explanatory dictionary. – M., 2002. – Pp. 82–83.
12. Utkin, E. A. The Basics of Motivational Management / E. A. Utkin. – M. : EK MOS, 2000. – 352 p.
13. National Bank of Ukraine. Inflyatsiy zvit 2018 rock. – April 2018. – 67 p.
14. Furdichko L. E., Martinyuk D. Ya., Prokopchuk V. V. Proceeds are immense yak instrument of good work and effective development of a country /

- дичко, Д. Я. Мартинюк, В. В. Прокопчук // Молод. вчений. – 2018. – Трав. – № 5 (57). – С. 774–779.
15. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
16. Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації : аналіт. дослідж. / ГО “Поліс. фонд міжнар. та регіон. дослідж.”, Фонд ім. Фрідріха Еберта. – Київ, 2017. – 108 с.
- L. Є. Furdichko, D. Ya. Martyniuk, V. V. Prokopchuk // *Molody vleniy.* – 2018. – Traven. – № 5 (57). – P. 774–779.
15. The State Statistics Service of Ukraine [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (Accessed 19 December 2018).
16. Infrastructure of the Regions of Ukraine. Priorities of modernity. Analitichne doslidzhennya // GO “The Polish Fund of International and Regular Dosleen”, the Foundation of the First Finnish Ebert Foundation. – Kyiv, 2017. – 108 p.

Марухленко Оксана В'ячеславівна,
кандидат економічних наук, докторант кафедри
соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління
при Президентіві України,
03057, Україна, м. Київ, вул. Антона Цедіка, 20

Цитування: Марухленко О. В. Обґрунтування критеріїв оцінки кризи розвитку соціального потенціалу регіонів України / О. В. Марухленко // Вісн. НАДУ. Серія “Державне управління”. – 2019. – № 1 (92). – С. 53–59.

Стаття надійшла: 22.01.2019

Схвалено до друку: 29.01.2019

Marukhlenko, Oksana V.,
Ph.D in Economics, doctoral student of the Department
of Social and Humanitarian Policy,
National Academy for Public Administration under the
President of Ukraine.
20, Anton Tsedyk St., Kyiv, 03057, Ukraine
Email: o.marukhlenko@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0001-8050-6615

Citation: Marukhlenko, O. V. (2019). Obgruntuvanny kriteriiv ochinky krizi rozvitku sochifl'nogo potenchialyu regioniv Ukrainy) [Basic criteria for crisis estimation of social potential development of regions of Ukraine]. *Bulletin of the NAPA, Series “Public Administration”,* 1 (92), 53–59.

Article arrived: 22.01.2019

Accepted: 29.01.2019